
Бајковито путовање

Интерпретација бајки кроз говорно и
ликовно стваралаштво

Пројекат финансиран из буџета Општине Пирот у оквиру ЛПА за децу Пирота

*Удружење ликовних и примењених уметника Нова арт сцена
Пирот, 2018.*

О пројекту	3
<i>Циљеви пројекта</i>	<i>4</i>
Аждаја и царев син	5
<i>Српска народна бајка</i>	<i>5</i>
Чаробна кичица	12
<i>Кинеска народна бајка</i>	<i>12</i>
Чаробница која је људима мењала лица	20
<i>Аљаска народна бајка</i>	<i>20</i>
Жена исклесана од дрвета	27
<i>Индијска народна бајка</i>	<i>27</i>
Џек и чаробни пасуљ	38
<i>Ирска народна бајка</i>	<i>38</i>
Жива вода	49
<i>Пољска народна бајка.....</i>	<i>49</i>
Завршна изложба	61
Резултати пројекта	70

О пројекту

Пројекат **Бајковито путовање** подразумева реализацију уметничких радионица са децом предшколског узраста ради упознавања деце са различитим културним наслеђем одабраних земаља, проширивања њиховог читалачког искуства и поспешивања деčјих говорних и ликовних стваралачких могућности. Све радионице су синкретичне и подразумевају корелацију књижевности, ликовних уметности, музике и драме. Одржаване су једном недељно (9.10. – 13. 11.) у предшколској васпитној групи у ПУ „Чика Јова Змај”, у објекту „Првوماјски цвет” у Пироту. Са децом су радиле др Драгана Драгутиновић и др Бојана Николић, професионални ликовни уметници, др Јелена Вељковић Мекић, филолог и др Емилија Поповић, методичар музичких уметности, уз присуство Марије Манић, васпитача и Јелене Ђорђевић, васпитача–волонтера.

Пројекат под називом *Бајковито путовање* осмишљен је из више разлога. Најпре, интерпретација и рецепција бајки у предшколској установи су увек актуелне теме. С једне стране, бајка је најомиљеније књижевно штиво деце узраста три до седам година, док је, с друге стране, веома погодан материјал за најразноврсније активности које васпитач може да обавља у свом раду са децом. Ипак, одабир текстова које васпитачи врше је донекле ограничен и најчешће се своди на најпознатије бајке Браће Грим, Шарл Пероа и понеке бајке које потичу из српске народне књижевности. Имајући ово у виду, одабрале смо шест бајки из различитих култура (по једна бајка из Србије, Кине, Аљаске, Индије, Ирске и Пољске), како би указале на различите географско-историјске прилике тих земаља, разлике у обичајима њихових становника, али и на сличности које се огледају у жанру народне бајке, што се доказује универзалним аналогијама регистрованих у усменим творевинама најразличитијих и најудаљенијих народа међу којима није било никаквих контактних веза. Основне одлике усмене/народне бајке су: вишеепизодичност, хронолошко излагање догађаја, линеаран и апстрактан простор, временска и историјско-географска неодређеност, сукоб добра и зла, спој људског, надљудског и нељудског света. Јунаци бајке су нарочито занимљиви деци будући да се увек издвајају од околине својим карактеристикама као што су: изузетна лепота, натпросечна памет, несавладива снага, беспоговорна пожртвованост, зачудна истрајност и посвећеност задатку, те се често у својим играма маште лако поистовећују са њима. Како реално и нереално у бајкама коегзистирају на истој равни, оне су нарочито инспиративне за децу у погледу њихове рецепције, која подразумева неку врсту ре-креације у виду говорног, ликовног или драмског стваралаштва. Овај потенцијал бајке биће искоришћен и у нашим радионицама које ће све бити конципиране на истом принципу: упознавање деце са народом и културом из које потиче, интерпретација бајке и стваралачка ре-креација доживљеног у рецепцијском чину. Иако не потцењујемо значај информација које ће деца добити о појединим културама и народима, нити, пак, лепоту одабраних књижевних текстова, акценат је на деçјој стваралачкој интерпретацији. Продукти њихове стваралачке игре приказани су на изложби која представља уједно завршетак пројекта и признање њиховој креативности.

Циљеви пројекта

- Унапређивање метода рада са децом предшколског узраста
- Упознавање са књижевношћу;
- Богаћење децјег речника и неговање граматички правилног говора;
- Развијање визуелне писмености;
- Пружање увида у процес стваралачког чина;
- Упознавање деце са основним елементима ликовног говора и музичке и сценске уметности;
- Подстицање деце на језичко, ликовно, музичко и драмско стваралаштво.
- Изграђивање способности слушања, разумевања, памћења информација о појединим народима, њиховој култури и становницима;
- Изграђивање способности да се уочавају поједине компоненте књижевног текста, као што су: главни јунак, жанр, сиже, карактеристични изрази и сл;
- Изграђивање способности елементарног оцењивања карактеристика јунака из бајки и вредновања њихових поступака и понашања;
- Поспешивање говорне културе и развој језичког стваралаштва: изналажење оригиналних решења у причању;
- Неговање способности доживљавања лепоте књижевне речи и адекватних покушаја да се нешто на сличан начин изрази;
- Мотивисање у стварању нових облика преношења мисли и осећања путем говора и слике;
- Пружање могућности учења и истраживања у медију цртежа, слике и луткарског позоришта;
- Пружање могућности учења традиционалних техника и материјала;
- Упознавање са проширеним пољем употребе неуметничких и рециклажних материјала у подручју комбинованих медија;
- Развој критичког мишљења, креативног и кооперативног понашања;
- Подстицање радозналости и маште.

Аждаја и царев син

Српска народна бајка

Радионицу започињемо упознавањем са децом и саопштавамо им како ће наше *Бајковито путовање* да изгледа. Укратко наводимо заједничке одлике бајке као жанра: равноправност стварног и нестварног; јунаци: обични људи, краљеви, принчеви, принцезе као и џинови, вештице, чаробњаци, аждаје, змајеви и сл.; радња: покушај савладавња одређене препреке и остваривање циља; идеолошка концепција бајке: срећан крај у виду неке награде за позитивца и казне за негативца (злотвора). Објашњавамо им како у многим нашим народним бајкама постоје истоветни конструктивни чиниоци и наводимо репрезентативне примере – *Биберче*, *Баи Челик*, *Чардак ни на небу ни на земљи*, *Змија младожене*, *Златна јабука* и *девет пауница*, *Пепељуга*.

Следи читање бајке *Аждаја и царев син*.

Био један цар па имао три сина. Једном најстарији син пође у лов, па како изиђе иза града, скочи зец иза грма а он за њим, те овамо те онамо док утече зец у једну рекавицу, а царев син за њим, кад тамо, а то не био зец, него аждаја, па дочека царева сина те га прождере. Кад после тога прође неколико дана а царев син не долази кући, стану се чудити шта би то било да га нема.

Онда пође средњи син у лов, па како изиђе иза града, а зец скочи иза грма а царев син за њим, те овамо те онамо док утече зец у ону рекавицу, а царев син за њим, кад тамо, а то не био зец него аждаја, па га дочека те прождере. Кад после тога прође неколико дана а цареви синови не долазе натраг ниједан, забрине се сав двор. Онда и трећи син пође у лов, не би ли и браћу нашао. Како изиђе иза града, опет скочи зец иза грма а царев син за њим, те овамо те онамо док утече зец у ону рекавицу. А царев Син не хтедне ићи за њим, него пође да тражи другог лова говорећи у себи: "Кад се вратим, наћи ћу ја тебе." По том ходајући дуго по планини, не нађе ништа, па се онда врати у ону рекавицу, кад тамо, али у рекавици једна баба. Царев син јој назове Бога: "Помози Бог, бако!" А баба му прихвати: "Бог ти помогао, синко!"

Онда је запита царев син: "Где је, бако, мој зец?" А она му одговори: "Мој синко, није оно зец, него је оно аждаја. Толики свет помори и затоми." Чујући то царев син, мало се забрине, па рече баби: "Шта ћемо сад? ту су ваља да и моја два брата пропала." Баба му одговори: "Јесу богме али није фајде, него синко иди кући, док ниси и ти за њима." Онда јој он рече: "Бако, знаш ли шта је? Ја знам да си и ти рада да се опростиш те напасти." А баба му се утече у реч: "О мој синко, како не бих! И мене је тако ухватила, али сад се нема куд." Онда он настави: "Слушај добро што ћу ти казати. Кад дође аждаја, питај је куда иде и где је њезина снага, па све љуби оно место где ти каже да јој је снага, као од милине, докле је искушаш, па ћеш ми после казати кад дођем." После царев син отиде у двор, а баба остане у рекавици. Кад дође аждаја, стане је баба питати: "Та где си за Бога? Куда тако далеко идеш? Никад не ћеш да ми

кажеш куда идеш." А аждаја јој одговори: "Е моја бако, далеко ја идем." Онда јој се баба стане умиљавати: "А за што тако далеко идеш? Каж ми где је твоја снага. Ја да знам где је твоја снага, ја не знам шта бих радила од милине, све бих оно место љубила." На то се аждаја насмеје, па јој рече: "Онде је моја снага у оном огњишту." Онда баба притисне грлити и љубити огњиште, а аждаја кад то види, удари у смех да јој рече: "Луда жено! није ту моја снага. Моја је снага у оном дрвету пред кућом."

Онда баба опет притисне грлити и љубити дрво, а аждаја опет у смех па јој рече: "Прођи се луда жено, није ту моја снага." Онда баба запита: "Да где је?" А аждаја стане казивати: "Моја је снага далеко, не можеш ти тамо отићи. Чак у другоме царству код царева града има једно језеро, у оном језеру има једна аждаја, а у аждаји вепар, а у вепру зец, а у зецу голуб, а у голубу врабац, у ономе је врапцу моја снага." Баба кад то чује, рече аждаји: "То је богме далеко, то ја не могу љубити." Сутрадан кад аждаја отиде из рекавице, царев син дође к баби, па му баба каже све што је чула од аждаје. Онда он отиде кући, па се преруши: обуче пастирске хаљине и узме пастирски штап у руке, те се начини пастир па пође у свет. Идући тако од села до села и од града до града најпосле дође у друго царство и у царев град, под којим је у језеру била аждаја. Дошавши у онај град стане распитивати коме треба пастир. Грађани му кажу да треба цару. Онда он управо к цару. Пошто га пријаве, пусти га цар преда се, па га запита: "Хоћеш ли чувати овце?" А он одговори: "Хоћу, светла круно!" Онда га цар прими и стане га световати и учити: "Има овде једно језеро, и докрај језера врло лепа паша, па како изјавиш овце, оне одмах иду онамо те се развале око језера, али који год чобан тамо отиде, онај се више не враћа натраг за то, синко, кажем ти, не дај овцама на вољу куд оне хоће него држи куда ти хоћеш." Царев син захвали цару, па се оправи и изјави овце, и узме са собом још два хрта што могу зеца у пољу стићи, и једнога сокола што може сваку тицу ухватити, и понесе гајде.

Како он изјави овце, одмах их пусти к језеру, а овце како дођу на језеро, одмах се развале око језера, а царев син метне сокола на једну кладу а хрте и гајде под кладу, па засуче гаће и рукаве те загази у језеро па стане викати: "О аждајо, о аждајо! та изиђи ми данас на мејдан да се огледамо, ако жена ниси." Аждаја се одзове: "Сад ћу, царев сине, сад." Мало час, ето ти аждаје, велика је, страшна је, гадна је! Како аждаја изиђе, ухвати се с њим попојаске, па се понеси летни дан до подне. А кад подне пригреје, онда рече аждаја: "Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пуну главу у језеро, па да те бацим у небеске висине." А царев јој син одговори: "Бре аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио." Аждаја се на то одмах отпусти од њега и отиде у језеро. Кад буде пред вече, он се лепо умије и оправи, сокола мете на раме а хрте уза се и гајде под пазуха па крене овце и пође у град свирајући гајде. Кад дође у град, сав се град слегне као на чудо где он дође а пре ниједан чобан није могао доћи с онога језера. Сутрадан царев син оправи се опет, и пође с овцама управо к језеру. А цар пошље за њим два коњаника да иду крадом да виде шта он ради, те се они попну на једну високу планину откуда ће добро видети. А чобан како дође, метне хрте и гајде под кладу ону, а сокола на њу, па засуче гаће и рукаве те загази у језеро па повиче: "О аждајо, о аждајо! изиђи ми ка мејдан да се још огледамо, ако жена ниси." Аждаја му се одзове: "Сад ћу, царев сине, сад." Мало час, ето ти аждаје, велика је, страшна је, гадна је! па се ухвате попојаске те се понеси летни дан до подне. А кад подне пригреје, онда рече аждаја: "Та пусти ме, царев сине, да замочим своју пуну главу у језеро, па да те бацим у небеске висине." А царев јој син одговори: "Бре аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио."

Аждаја се на то одмах отпусти од њега и отиде у језеро. Кад буде пред ноћ, царев син: крене овце као и пре, па кући свирајући у гајде. Кад уђе у град, сав се град ускочеба и стане се чудити где чобан долази кући свако вече, што пре ниједан није могао. Она два коњаника још су пре од царевога сина била дошла у двор и приповедила цару све по реду шта су чули и видели. Сад кад цар виде чобана где се врати кући, одмах дозове к себи своју кћер и каже јој све шта је и како је, "него" вели "сутра да идеш с чобанином на језеро, да га пољубиш у чело." Она кад то чује, бризне плакати и стане се молити оцу: "Нигде никога немаш до мене једину па и за мене не мариш да погинем." Тада је отац узме слободити и храбрити: "Не бој се, кћери моја, видиш, ми променисмо толике чобане, па који год изиђе на језеро, ни један се не врати, а он ево два дана како се с аждајом бори, па му ништа не науди. Ја се уздам у Бога да он може ту аждају свладати, само иди сутра с њиме, еда би нас опростио те напасти што толики свет помори." Кад ујутру бео дан освану, дан освану и сунце ограну, уста чобан, уста и девојка, па се сташе опремати на језеро. Чобанин је весео, веселији него игда, а девојка царева тужна, сузе пролива, па је чобан теши: "Госпођо секо, ја те молим немој плакати, само учини што речем, кад буде време, ти притрчи и мене пољуби па се не бој." Кад пођоше и кретоше овце, чобан путем једнако весео, свира у гајде весело, а девојка иде покрај њега па једнако плаче, а он кашто пусти дулац па се окрене њојзи: "Не плачи злато, не бој се ништа." Кад дођу на језеро, овце се одмах развале око језера, а царев син метне сокола на кладу а хрте и гајде пода њу, па засуче гаће и рукаве па загази у воду и повиче: "О аждајо, о аждајо! изиђи ми на мејдан да се још огледамо, ако жена ниси." Аждаја се одзове: "Сад ћу, царев сине, сад." Мало час, ето ти аждаје, велика је, страшна је, гадна је!

Како изиђе, ухвате се попојаске па се понеси летни дан до подне. А кад подне пригреје, тада беседи аждаја: "Та пусти ме царев сине да замочим своју пуну главу у језеро, па да те бацити у небеске висине." А царев јој син одговори: "Бре аждајо, не копај трица; да је мени царева девојка да ме пољуби у чело, још бих те више бацио." Како он то рече, а царева девојка притрчи и пољуби га у образ, у око и у чело. Онда он махне аждајом и баци је у небеске висине, те аждаја кад падне на земљу сва се на комаде разбије, а како се она на комаде разбије, скочи из ње дивљи вепар, па нагне бегати, а царев син викне на чобанске псе: "Држи! не дај!" а пси скоче те за њим, па га стигну, и одмах га растргну, али из вепра скочи зец, па нагне преко поља, а царев син пусти хрте: "Држи! не дај!" а хрти за зецом те га ухвате и одмах растргну, али из зеца полети голуб, а царев син пусти сокола те соко ухвати голуба и донесе царевоме сину у руке. Царев син узме голуба те га распори, а то у голубу врабац, а он држ врапца. Кад ухвати врапца, рече му: "Сад да ми кажеш где су моја браћа." А врабац му одговори: "Хоћу, само ми немој ништа учинити."

Одмах иза града твојега оца има једна рекавица, и у оној рекавици имају три шибљике; подсеци оне три шибљике, па удри њима по корену; одмах ће се отворити гвоздена врата од великога подрума, у ономе подруму има толико људи и старих и младих, и богатих и сиромаша, и малих и великих, и жена и девојака, да можеш населити читаво царство; онде су и твоја браћа." Кад врабац то све искаже, царев га син одмах за врат те удави. Цар главом бијаше изишао и попео се на ону планину од куда су они коњаници гледали чобана, те и он гледао све што је било. Пошто чобан тако дође главе аждаји, почне се и сутон хватати, и он се лепо умије, узме сокола на раме а хрте уза се, а гајде под пазухо, па свирајући крене овце и пође двору цареву, а девојка поред њега још у страху.

Кад дође у град, сав се град слегне као на чудо. Цар који је све његово јунаштво гледао с планине, дозове га преда се па му да своју кћер, те с места у цркву па их венчају и учине весеље за недељу дана. По

том се царев син каже ко је он и од куд је, а цар се онда и сав град још већма обрадује, па пошто царев син навали да иде својој кући, цар му да многе пратиоце и оправи га на пут. Кад буду код оне рекавице, царев син заустави све пратиоце па уђе унутра те подсече оне три шибљике, и удари њима по корену, а гвоздена се врата одмах отворе, кад тамо, а то у подруму свет Божиј. Онда царев син заповеди да сви излазе један по један и да иду куд је коме драго, а он стане на врата. Излазећи тако један за другим, ето та и браће његове; он се с њима загрли и ижљуби. Кад већ сав народ изиђе, захвале му што их је попустио и избавио и отиду сваки својој кући. А он са својом браћом и младом отиде кући своме оцу, и онде је живео и царовао до свога века.

Након интерпретативног читања приступа се анализи радње и ликова. Деца су са пажњом и разумевањем пратила бајку, али је само неколико деце било спремно да одговара на питања о прочитаном књижевном тексту.

У оквиру ликовних активности које су уследиле после интерпретације бајке, деца су од рециклажног материјала (кутије, кесе, картони) приступила изради аждаје – гигантске лутке. Активност је пратила музика карактеристична за српски средњи век.

Чаробна кичица

Кинеска народна бајка

Друга радионица започиње упознавањем деце са неким занимљивим подацима о географско-историјским приликама у Кини: реч Кина потиче од имена Ћин, што значи брада; Кина је такође позната и као "цветно Краљевство" због много воћа и цвећа (као што су поморанце и орхидеје) које се сада гаје широм света; многа кинеска деца користе цврчке као кућне љубимце; омиљени сладолед им је од грашка. Говоримо им о змајевима – Кинези су измислили змајеве (папирне змајеве) пре око 3.000 година. Они су коришћени да уплаше непријатеља у борби. Док се змај се обично сматра злим створењем у западној култури, у кинеској митологији је симбол среће. За разлику од европских представа змаја као ватреног бића, кинески змај је повезан са водом. Змајеви владају свим покретним водама (водопадима, рекама, морима) и језерима. Они контролишу време и изазивају кише.

Пре читања кинеске народне бајке, објашњено је деци да је кичица исто што и четкица за сликање и због занимљивог имена јунака бајке – Ма Лијанг, изведена је говорна игра понављања имена као брзалице.

Средишњи део активности чини интерпреација бајке *Чаробна кичица*.

Беше једном један дечачић по имену Ма Лијанг, који би радије цртао но хлеба јео. На несрећу, остао је рано сироче те је морао бринути сам о себи. Из дана у дан скупљао је опало грање у шуми или косио траву, па ипак био је толико сиромаш да му је кичица изгледала као непроцењиво благо.

Кад је једном пролазио крај школе, догоди се управо да је наставник своје ученике подучавао цртању. Зажарених очију гледао је дечачић кроз одшкринута врата како се шаролике боје, све потез по потез, уобличују у красну слику. Пре но што је и схватио шта чини, укорачи дечак у школу.

– Смем ли се усудити да позајмим једну четкицу? – запита учитеља. – И ја бих тако радо учио да цртам. – Шта ти само пада на памет, мангупе један! – дрекну учитељ строго и мрко га одмери. – Гоља као ти, па хоће, ни мање ни више, него да учи сликање!

И тако га по кратком поступку избаци.

– Значи, размишљао је Ма Лијанг, нама сиромасима забрањено је чак и цртање. Е, баш да видимо да ли је тако! Од тог дана, кад је у шуми прибирао дрва, посматрао је пажљиво обличје и лет птица па једном границом њихову слику учртавао у прашину; кад би секао трску на реци, посматрао је рибице где врлудају кроз шевара, па би замочио кажипрст у воду и врхом прста цртао њихове облике на пљоснатом камењу; најзад, кад би увече дошао кући, узимао би нагарављени комадић дрвета у руку и њиме цртао предмете свог оскудног дома: сто, клупицу и шта је још друго поседовао, а све би то шарао по зидовима своје глинене колибице.

Дан за даном вежбао је упорно и стрпљиво, па, да видиш, и врло добро напредовао. Али оно за чим је дечачић највише чезнуо, то му је још увек недостајало: кичица.

Тада се догоди да Ма Лијанг, једне вечери, леже на своју сламарицу и, исцрпљен од дневног рада, сместа заспа, па му се у сну јави један старац снежнобеле браде и предаде му кичицу. Ово је

чаробна кичица – проговори старац. – Буди опрезан и користи је само у благочастиве сврхе. Како је само кичица блистала и треперила, и како била тешка у руци кад је Ма Лијанг прихвати. – Па то је доиста прекрасна кичица – узвикну дечак очарано и скочи од радости са своје постеље. – Велико вам хвала, велико вам хвала, драги, добри старче... Но, гле – пријатељског старца већ више нигде није било. Ма Лијанг се препаде и пробуди. Авај, помисли разочарано, то опет беше сан! Да ли сан? Да је био сан, одакле би се кичица о којој је толико сањао, позлаћена кичица, сад нашла у његовој руци?

Тек што је Ма Лијанг овом чаробном кичицом насликао птичицу, већ би мало створење раширило крилца, па би лепршало и цвркулало као да жели да свом творцу отпева песму захвалницу. Такође би и рибице које би насликао главачке скакале у воду, па би врлудале лево-десно и изводиле којекакве веселе игре њему у част. Како је срећан био Ма Лијанг!

Из дана у дан ишао је сад кроз село и сликао сиротим сељанима све у чему су оскудевали: плугове, мотике, лампе уљанице, ведре за воду... Таква чудесна дела природно да дуго нису могла остати тајном. Од уста до уста пронесе се вест, па и цар за то дознаде. Његова похлепа одмах се пробуди, те сместа посла неколико дворана, који најпре покушаше да Ма Лијанга домаме речима слатким као мед, затим пређоше на претње, а пошто се дечак опирао, најзад га силом довукоше у престоницу. Ма Лијанг је раније већ често слушао од људи како се цар окрутно опходи према сиротињи. Зар би таквом једном одвратном владару он ставио своју уметност у службу? Никад, ни за шта на свету!

Уместо змаја, како је цар наредио, дечак наслика једну грозну жабу крастачу, а кад његово величанство пожелеле да види феникса шареног перја, догега одједном поред њега очерупани певац. Ове грозне животиње узнемирише читаву палату: загадиле су раскошне одаје и свуд рашириле животињски смрад. Цар је црвенео од беса.

– Отмите ми кичицу! – дрекну стражарима. – Баците ниткова право у најцрњу тамницу! С отетом чаробном кичицом покуша сад цар сам да се бави сликањем. Његова прва слика представљала је брдо од чистог злата. Али у његовој безграничној похлепи, није му било довољно једно брдо, те је додавао све нова и нова, док најзад не створи прави златни планински ланац с падинама, обронцима, и врховима. Али кад ближе промотри своје уметничко дело, имао је шта и видети! Нигде ни трага ни гласа злату! Само пусте стене! Покушај сликања златних брда није успео, али то цара није одвратило од замисли да сместа почне нову слику.

Овог пута нацрта златну шипку, али му се и она у његовом безграничном среброљубљу учини премалом, те ју је продужавао и ширио, надовезивао, кривио, увијао и преплитао све док не доби дебелу и дугачку златну шипкетину. На његов ужас, намах се претвори то златно чудовиште у грозну диновску змију, која полете право на њега. Цар се од страха онесвести, и да му дворани не прискочише у помоћ, веруј да би га чудовиште заједно с оделом и перчином прогутало.

Сад и цару би јасно да му је без Ма Лијанга сва мука с кичицом узалудна. И тако нареди да га извуку из ропства, па га не само дарова с неколико златних и сребрних новчића но му још и обећа да ће га оженити једном принцемом. Ма Лијанг начини се као да прихвата цареве предлоге с највећом радошћу. Цар се преко мере развесели и врати дечаку кичицу.

Сад опет поче цар да се домишља шта би му дечак могао нацртати. Неки брег? – Не, одатле би, можда, могле да искоче опасне звери. Нећемо брег. Нека црта море. Дивно, плаво море. Ма Лијанг се сместа баци на посао како би овом налогу удовољио. Хитро је летела кичица горе-доле; одједном пред царевим очима поче да блиста и пресијава се бесконачно пространо море. При светлим сунчевим зракама лежало је оно, прекрасно плаво и глатко.

– Баш је лепо – узвикну цар, док је зурио у морско дно – само ми реци где су рибе?

– Рибе? – одврати Ма Лијанг. – Само тренутак. Марљиво замаха кичицом тамо-амо и већ запливаше дуж обале шаролике рибице. Цар одушевљено посматраше игру рибица. Кад у даљини ишчезоше, обузе и њега жеља да се навезе на море.

– Насликај ми **брод** – дрекну Ма Лијангу. Док би дланом о длан, већ је Ма Лијанг насликао, па кад се цар с породицом и свитом укрца на **галију**, доцрта Ма Лијанг и оштар поветарац: море се ускомеша, таласи почеше да бију о бокове брода, те **лађа** весело запллови морем. Цару се, пак, возња причини преспором. – Хеј! – довикну он на обалу – доцртај још мало ветра.

Ма Лијанг се снажно размаха кичицом: таласи се подигоше, једра набрекнуше, све брже и брже клизио је брод. Још неколико потеза кичицом и море се узнемири, запенуша и затутња, а цар се препаде.

– Доста! – раздра се из петних жила. – Доста је ветра! Не треба више. Ма Лијанг ни главе не окрете на дозивање: сад тек марљиво распали кичицом, и тако је бурно сликао да море запенуша и баци се на јадну галију. Тресући се од страха, мокар до коже, прилепи се цар за катарку, вриштао је из петних жила и успахиреним знацима показивао Ма Лијангу да заустави буру како зна и уме.

Ма Лијанг на све то ни главе не окрете. Из све снаге се размаха сада кичицом. Оркан се узвитла. Црне облачине гониле су се небом. Таласи се надиглоше као кућа, оборише галију, те цар и сва његова пратња погибоше у таласима.

Прича о томе како је Ма Лијанг чаробном кичицом отерао цара у водени гроб, убрзо се рашири по целој земљи. Тврди се да се Ма Лијанг доцније вратио у своју домовину и ту до краја својих дана проживео међу друговима своје младости као сељак; други, опет, тврде да је после тога непрекидно путовао од града до града, од села до села, те својом чаробном кичицом увек сиромасима чинио добра дела. Шта је пак стварно са малим Ма Лијангом било, нико не зна да потврди са сигурношћу.

У склопу интерпретације и тумачења текста, деци су објашњене мање познате речи (подвучене речи у тексту) и речи истог или сличног значења (синонимија: брод, галија, лађа). Деца су осмишљавала различите могућности за завршетак бајке и сложила се да је најлепши крај онај у којем Ма Лијанг помаже свима онима којима је помоћ потребна.

У завршном, ликовном делу активности деци је понуђена техника цртања тушем на мокрој подлози. Објашњено им је да се настанак и највећи домети ове технике везују за древну и савремену Кину. Поред пера и четке, класичних средстава која се користе у овој техници, деци је предочена могућност употребе трске и пластичних цевчица, којима се лакше и на забавнији начин могу постићи експресивни ефекти. За разлику од претходне радионице, где су деца радила у групи, ову радионицу карактерише индивидуални рад. Кинсека традиционална музика биће укључена у радни део активности.

Чаробница која је људима мењала лица

Аљаска народна бајка

Трећа радионица посвећена је Аљасци и њеним планинама, вулканима и ледницама. Следи упознавање деце са становницима Аљаске, а потом и полилог о Ескимима: како изгледају, где живе, чиме се баве и како се хране. Говоримо им о белом медведу са Аљаске – заштићеној животињи коју је данас веома тешко наћи.

Следи читање адапитране бајке *Чаробница која је људима мењала лица*.

У давно доба живеше једна дивна девојка која је одбијала своје просце јер јој нису били довољно лепи. Најзад, један младић замоли своју рођаку да се код девојке заузме за њега. Девојка му на то поручи да треба често да се купа и трља лице и тело кедровим гранчицама.

Заљубљени младић поступао је онако како му је она била наложила. Снажно се трљао кедровим гранчицама док му не би потекла крв и лице било све изгребано. Пошто су му ране зацелиле, посла опет своју рођаку девојци. Али она одговори:

- Реци му нека се сада трља гранчицама оморице.

Али оморикине гране много су оштрије од кедрових гранчица. Ипак, младић испуни и ову њену жељу и када му лице и тело зарасташе, замоли рођаку да оде девојци и по трећи пут. Девојка одговори презриво:

- Реци му да се сада трља купиновим врежама.

Младић се, природно, поколеба пред тим новим искушењем; те када је чуо да далеко иза планине живи чаробница која има моћ да мења лица, одлучи да пође да је потражи. Пошто је ишао неко време, изби из густе шуме на пропланак са ретким дрвећем. Ускоро угледа дим и стиже до једног створења са два лица, које је седело пред кућом.

- Што си дошао овамо? - упита чувар са два лица.

- Тражим ону жену што уме мењати лица.

- Ово је њен дом - одговори он. - Можеш ући.

Младић провири кроз пукотину пре но што ће ући. По зидовима је било много лица, једно од њих све прекривено дивним пегам. Кад уђе у кућу и седе, тога лица више није било на зиду.

- Шта те је довело овамо? - упита чаробница. А младић одговори:

- У моме селу живи лепа девојка коју желим да узмем за жену. Но она ме одбија јер нисам довољно леп; тражила је од мене да трљам лице и тело кедровим гранчицама. Ја сам учинио како је желела, али ми онда рече да се трљам гранама оморице; и пошто сам се трљао оморикиним гранама, она ми по трећи пут поручи да се трљам купиновим врежама. Тада сам помислио на тебе и дошао да те питам би ли била добра да ми измениш лице.

- Добро, изменићу ти га. Разгледај лица на зиду и види да ли ти се које од њих свиђа.

Тако говорећи, чаробница скидаше са зида једно по једно лице да га он погледа. Али за свако од њих он би рекао:

- Не верујем да би ми ово пристајало. Најзад каза:

- Има само још једно лице - и изнесе оно пегаво.

- Ово ће ти пристајати - додаде док је скидала његово старо лице и стављала му ново. Тада га пусти да оде уз опомену:

- Немој скретати са стазе, већ иди истим путем којим си дошао.

Младић крете кући, али шума му је изгледала свуда толико иста да залута. Изненада огромна жена, у ствари Мрка Медведица, препречи му пут.

- Куда идеш? - упита.
 - Идем кући.
 - Боље ходи к мени. Спречићу ти нешто за јело. Видећи да нема могућности да избегне, младић је отпрати кући. Тамо је лежала млада и лепа жена, Црна Медведица, дуге црне спуштене косе. Она им окрете леђа кад уђоше и правила се да није чула кад Мрка Медведица рече младићу:
 - Чекај ту док ти не донесем нешто за јело!
 Али чим је замакла, младић се диже да бежи. Тада му Црна Медведица рече тихо:
 - Куда идеш?
 - Идем кући.
 - Нећеш јој умаћи, јер ће те брзо стићи. Него ходи овамо, ја ћу ти дати нешто што ће те заштитити.
 Млада жена му причврсти један плоснат камен на груди, други на леђа и још по један са сваке стране. Тада се младић опрости од ње и пође у правцу своје куће. Само што је отишао, а врати се Мрка Медведица.
 - Куда је отишао? - упита своју полусестру.
 - Ја не знам. Нисам обратила пажњу на то.
 - Ох, добро, ја ћу га већ пронаћи - рече Мрка Медведица нестрпљиво док је хитала вратима. Напољу се претвори у медведа, убрзо достиже младића и рече му:
 - Хеј, куда си пошао? Младић стаде.
 - Идем кући - рече.
 - Ходи овамо - нареди Медведица. Кад јој се примакао, она подиже предњу шапу и покуша да му раздере груди; али јој канца загреба камен и склизну.
 - Лези - нареди затим. Дигавши другу предњу шапу, покуша да га раздере по страни; али јој опет канца склизну кад је наишла на тврди камен; и задње шапе повреди тако на његовим леђима. Тада разјапи чељусти да му одгризе главу, али га случајно прогута целог. Ужасна бол зави јој стомак те се јечећи отетура кући и леже крај ватре. Бол је постајала све већа, те најзад рече својој полусестри:
 - Иди и зови деда-Ждрала. Можда ће ме моћи излечити. Ждрал дође, положи ухо на њен стомак и рече:
 - Ово је озбиљна ствар. Опет јој положи ухо на стомак.
 - Да, ово је веома озбиљно. Изгледа као да имаш људско створење у стомаку.
 Сада он опет стави свој нос на Медведицу и поњуши. Али га младић, испруживши напоље своју руку, шчепа за нос. Ждрал закрешта и залепета крилима, као што ждралови клепећу и данас. Младић не пушташе ждрала док му се нос не издужи у дугачак кљун; тада га нагло пусти те се овај извали на леђа. Тужан, ждрал се покупи и оде. Младић тада раздра срце Медведици и уби је. Извлачећи се из њеног тела, рече Црној Медведици:
 - Хоћеш ли поћи са мном мојој кући?
 - Ако то желиш - одговори млада жена и крену са њим.

Да прослави повратак и женидбу, он позва све старце на гозбу, а кад се гозба завршила, старци се вратише својим кућама и рекоше породицама:

- Тај младић је постао чудесно леп и сада има и лепу жену. Да ли је трљање кедровим и оморикиним гранчицама допринело томе лепом изгледу? Или је нашао чаробницу која људима мења лица?

Девојка која га је била одбила чу те разговоре и реши се да га посети. Њени су је одвраћали да не иде, али их је она убеђивала како само жели да види његову жену. Тако оде његовој кући, дрско седе уз њега и рече:

- Брате мој, јеси ли нашао чаробницу која мења лица?

- Да - одговори он.

- Којим си путем ишао? Младић искрено одговори:

- Онуда кроз оне шуме.

- Шта си јој рекао?

Младић слага рекавши јој управо супротно од онога што је казао. Девојка одмах скочи на ноге и пожури кроз шуму да и она нађе чаробницу. Наишавши на прави пут, пожури док не стиже до куће на пропланку и виде стражара са два лица како седи пред вратима.

- Да ли у овој кући живи чаробница која мења лица?

- Да.

Не устежући се ни тренутка, она уђе. Али чаробница је осетила њен долазак и покрила сва лица која су висила о зидовима.

- Шта желиш? - упита она.

- Желела бих лице лепше од овога које имам.

- Мислим да ћу те моћи задовољити - одврати чаробница; и скинувши девојчино право лице, она јој намести друго, које је било страховито искривљено. Не могавши га видети, девојка је замишљала да је

њено ново лице још лепше од старог и не стигавши чак ни да захвали чаробници, пожури напоље и убрзо се кроз шуму упуту младићевој кћи.

- Зар нисам добила дивно лице? - упита она седајући крај њега.

- Не, ти изгледаш страшно. Одлази и немој више долазити овамо - рече јој он. Страховито зачуђена, девојка оде кући. Тамо су се сви смејали њеном ружном лицу. Горко је плакала, али га није могла променити, јер више никад није нашла пут до чаробнице.

После кратке психолошке паузе, деца су одговарала на питања о ликовима, радњи и етичкој компоненти бајке, у циљу што бољег разумевања бајке.

Пошто смо закључили да сви имамо једно лице, али да се оно мења зависно од нашег расположења, уследила је игра промене израза лица.

Интерпретација народне бајке *Чаробница која је људима мењала лица* биће повод за израду маски у завршном делу активности. Маске су израђене од картона и хамера. Радионицу је пратило грлено певање карактеристично за северне народе.

Жена исклесана од дрвета

Индијска народна бајка

Четврта радионица је инспирисана вишејезичном и мултиетничком државом Индијом. Саопштавамо деци неке занимљиве чињенице о Индији и Индусима, разговарамо о храни и зачинама, животињама (крава – света животиња, Бенгалски тигар – национална животиња) и о грађевини Таџ Махал.

Индијска народна бајка *Жена исклесана из дрвета* чини средишњи део активности.

Путовали једном заједно кујунџија, дрводеља, кројач и испосник, па се једне вечери зауставе на пустој месту да се одморе.

Договоре се да се ту одморе и поставе стражу. Стражарили су сва четворица на смену.

Први је стражарио дрводеља. Да не би заспао, он узме секиру па из дрвета исклеса женску фигуру. Кад дође ред на кујунџију, нађе фигуру на стражарском месту, па, видевши како на њој нема накита, помисли:

— Дрводеља је показао своју вештину исклесавши из дрвета ову статуу. Ја ћу показати своју вештину. Направићу скупocene украсе за уши, врат, руке и ноге и ставићу све то на статуу да бих је учинио још лепшом.

Тако и уради. Дође ред на кројача. Он се пробуди и виде пред собом жену прекрасна лица и дивна стаса. Била је украшена драгоценостима, али не беше одевена. Тад кројач направи за жену прекрасне хаљине какве носе невесте, па их одмах обуче статуи и она поста још лепша него што је била. Четврти по реду беше испосник. Кад он заузео своје место, угледа пред собом саблажњујући леп лик. Он изврши обред умивања, прочита молитву, па се обрати богу са молбом:

— Боже мој, удахни живот овој статуи!

И статуа оживе, поче да говори као људско биће.

Али тад се сунце појави и сва четворица се смртно заљубише у у оживелу статуу. Дрводеља рече:

— Жена мени припада. Исклесао сам је сопственим рукама, па ћу је узети за жену.

— Жена припада мени, јер сам је украсио скупocenим накитом — одговори кујунџија.

— Жена је моја, јер кад је била нага, сашио сам јој хаљине и покрио је — рече кројач.

А као одговор на све то испосник изјави:

— Она је била просто исклесано дрво, али захваљујући мојој молитви добила је живот, па стога припада мени.

Дуго су тако расправљали све док не наиђоше на неког човека кога замолише да реши спор. Али кад овај угледа женино лице узвикну:

— Па то је моја законита жена! Ви сте је натерали да бежи од моје куће и тако је раставили од мене!

Рекавши то, он дохвати жену и поведе је власнику дворца. Кад власник дворца угледа жену узвикну:

— То је жена мога брата коју је он повео кад је отишао. А ви сте убили мог брата и силом сте одвели његову жену.

Потом их све поведе цару.

Кад цар виде жену, упита све присутне:

— Ко сте ви?! Већ одавно тражим ову жену, јер је она моја робиња, која је побегла са мојим благом. Где се денули моје благо и драгоцености? Одговарајте!

Спор је дуго трајао. Мноштво народа се скупило да би видело ша ће даље бити. Тада из гомиле прозбори неки старац:

— Човек не може да реши такав спор. Али постоји некакав град и у њему дрво које се назива Дрво пресуде. Кад човек не може да нађе праведну одлуку, одлази под то дрво, а из дрвета се разлеже глас који саопштава на чијој је страни правда и чији су захтеви неоправдани.

Да не би дужили спор, сва седморица пођу дрвету и поведу жену. Сваки од њих рече оно што се спремао да каже, али тог тренутка се раствори стабло дрвета, а жена се једним скоком нађе у пукотини која се ту створи, па се стабло опет састави. А из дрвета се разлеже глас:

— Свако биће се враћа материји из које је начињено.

Тако сви просиоци беху постиђени.

По обављеној активности, закључиле смо да је ова бајка била мало тежа за рецепцију и разумевање. Деца нису успевала да дају одговоре на веома једноставна питања о бајци. Ипак, неки од одговора су били занимљиви и креативни, што потврђује тезу да деци машта и имагинација често помажу у ситуацијама у којима им недостаје искуство.

У завршном плану радионице разговарали смо о Индијкама и њиховом начину одевања и улепшавања. — Оне, пре свега, воле лепе хаљине и богат накит. Сари мора бити направљен од природног материјала – то може бити најскупља свила, али и обична памучна тканина. И боје за сари су природне, биљног, животињског или минералног порекла, од врло нежних до оних јарких, ватрених. Тако, невесте носе црвени сари са богатим златним везом, а младе маме облаче жути и носе га до седмог дана од рођења детета. Сари се састоји од великог платна дужине бар 7 метара, пребацује се преко главе и обмотава око тела.

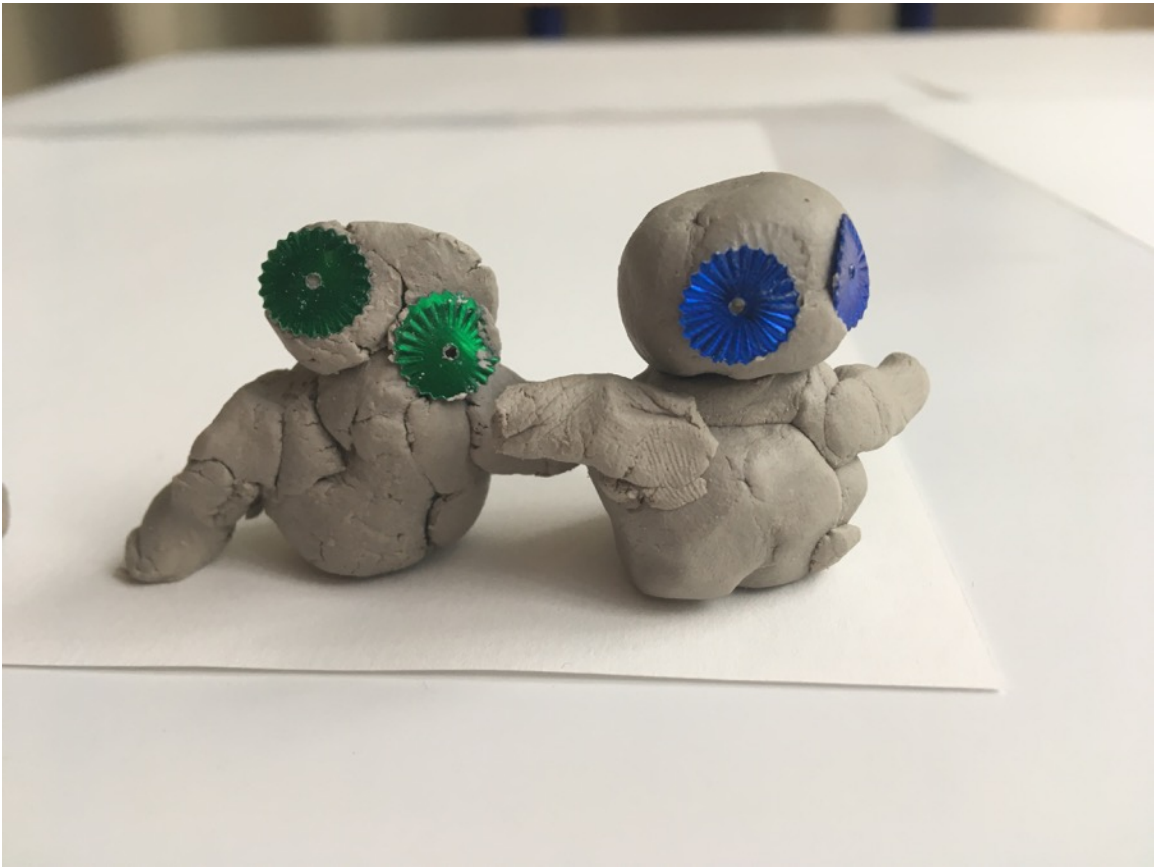
Сходно фабули бајке, деца ће бити подељена у групе од којих ће једна група израђивати женске статуе од глине, друга одећу, а трећа накит.

Џек и чаробни пасуљ

Ирска народна бајка

Пета радионица започиње причом о Келтима који су владали Ирском до XVII века. — Келти су били врло ратоборан народ, међутим и њихова култура је била врло развијена. Од Грка и Римљана научили су да праве керамичке и бронзане посуде, које су украшавали апстрактним и геометријским облицима. Бронзане брошеве и штитове украшавали су разнобојним емајлом. Поред тога што су правили веома лепо оружје, дизали веома сложене тврђаве, ковали бакарни новац, били су и добри песници и певачи. Ратничка одећа Келта састојала се од металног шлема са животињским роговима, грудних оклопа, панталона. Оружје се састојало од дугих мачева, копаља, лукова и стрела.

Показујемо деци илустрацију Леприкона, заједно га описујемо и разговарамо о њему. (Леприкон („кепец, вилењак, патуљак”) је врста вилењака у ирском фолклору. Обично се описују као мали брадати мушкарци, обучени у зелено, који носе капут и шешир и често учествује у несташлуцима. Ирски вилењак, за разлику од класичних вилењака, пије и ружно се изражава и једино што га веже са класичним вилењаком јесте бесмртност. Ирски вилењак је заправо исти као човек, осим што је пуно мањи. Они су усамљена бића која проводе своје време правећи и поправљајући ципеле и имају скривени ђуп са златом на крају дуге. Ако их ухвати човек, често му нуде три жеље у замену за своју слободу.)

Питамо децу која је њихова омиљена боја и пошто је свако дете одговорило разговарамо о зеленој боји као националној боји Ирске. (Супротно људским уверењима, краљевска плава изворно је била национална боја Ирске. Ово је приказано у раним ирским заставама, док садашња национална застава Ирске садржи зелену боју, заједно са белом и наранџастом бојом. Оно што је зелену боју везује за Ирску је и боја његових пејзажа. Ирска има климу која чува природну зелену боју вегетације. Поред тога, зелена боја се везује и за Светог Патрика, религиозног и културног ирског празника који пада 17. марта. Свети Патрик, покровитељ Ирске, познат је да је користио детелину са три листа како би објаснио Свето Тројство: три листова типичне детелине представљају веру, наду и љубав, а ретки четврти лист представља срећу. И леприком носи зелену одећу, а на шеширу има детелину са четири листа.)

Ирска култура је имала велики утицај на друге културе, нарочито на књижевност, те је то повод да се настави разговор о бајкама. Следи интерпретација бајке *Џек и чаробни пасуљ*.

Живела једном једна жена са својим малим сином по имену Џек. Живели су сиромашно у малој трошној кући. Од свега вредног што су имали била је једна крава која им је била главни извор исхране. Али сиромаштво је бивало све горе, тако да су на крају били приморани продати и ту краву. Мајка је тако упутила свог дечака на пијацу да прода краву што боље буде могао.

Водећи краву на путу према пијаци Џек сусрете једног човека којег учтиво поздрави, а човек отпоздравивши га упита куда је кренуо.

- Идем на пијацу да продам ову краву - рече дечак.

- Ево ја ћу је радо купити и тако ти уштедети пут до пијаце - рече му човек, на шта дечак пристаде одмах.

- Даћу ти четири зрна пасуља за твоју краву - рече непознати човек Џеку који се насмеја томе и рече да такав пазар не долази у обзир.

- Не буди наиван дечаче - рече човек Џеку

- Овај пасуљ је чаробан. Донеће ти велику срећу.

Чувши те речи дечак се збуну не разумевајући шта му непознати жели рећи, али човек не рече више ништа, већ му убади пасуљ у шаку и узевши привузу из његове друге руке, одведе краву са собом. Џек се врати кући, а мајка се обрадова његовом брзом повратку рекавши:

- Мора бити да си краву добро продао без ценкања чим си се тако брзо вратио.

- Да - узврати син - Продао сам је за ово - и показа мајци четири зрна пасуља на длану.

Жена је по природи била мирна, али овај пут се страшно наљути на сина називајући га глупаном и отера га у своју собу бацивши пасуљ кроз прозор. Осећајући велику кривицу дечак леже у кревет и недуго затим заспа. Пробудио се у саму зору идућег дана и одмах примети како се нешто веома зелени уз прозор његове собе. Отвори га и виде дебело стабло зеленог пасуља које је у току ноћи израсло уз кућу далеко у висину.

Не размишљајући много Џек се поче пењати уз разгранато стабло пасуља. После силног пентрања угледа тло десно од себе уз само стабло пасуља, док је његова кућица са те висине личила на малу тачку. Џек крочи на земљиште које се изненада појавило након његовог пењања уз пасуљ и пође једном стазом која је водила само на једну страну.

Убрзо стиже пред велику кућу испред које је једна веома крупна жена прала веш. Дечак учтиво поздрави велику жену и запита да ли му може дати шта за јело пошто је био јако гладан. Жена остави веш и уведе га у кућу. Ушавши у велику кућу, Џек примети како су све ствари унутра јако велике.

Крупна жена га послужи великом чинијом пуном млека и исто тако великим комадом хлеба. Дечак поче халапљиво јести, јер је био много гладан, а жена опет изађе напоље како би наставила посао око веша. Баш кад је Џек завршавао са јелом, изненада се поче трести све око њега, а утом крупна жена утрча натраг у кућу и рече да то њен муж долази и да ће га убити нађе ли га ту у кући. Отворила је велику пећ која у том часу није била наложена ватром и рекла дечаку да брзо уђе унутра.

Џек ускочи у рерну, а жена је одмах хитро затвори. Тренутак касније у кућу је ушао њен муж, односно огромни див. О појасу су му висила четири телета које одмах добаци жени.

- Ово ћеш ми спремити за вечеру - викну див од чијих речи су се тресле ствари у кући.

Онда поче њушити по ваздуху:

- Овде мирише човек - повика див на шта му жена узврати:

- Какав човек забога. То мирише ручак који сам ти спремила. Знаш добро да овде не може ни птица долетети, а камоли тек човек да дође.

Џин седе уз тресак за велики сто и затражи ручак. Жена му одмах поче доносити огромне посуде натрпане разним месом које врло брзо испунише читав велики сто испред дива. Џек је све ово са страхом гледао кроз малу рупу на великим вратима од пећи. Див је са апетитом жустро јео и за кратко време је нестало свега са стола.

Док је жена односила празне посуде и чиније, џин се подиже и отвори велики сандук у углу собе, па извади из њега четири повеће кесе и врати се за сто. Истресао је златнике из кеса, па их онда почео бројати. Кад је завршио са бројањем, задовољног израза лица је вратио све златнике у кесу. Онда је све више почео зевати док на крају није заспао за столом гласно хркајући.

Видевши да је див заспао, дечак покуша отворити врата пећи како би изашао из ње, али је био исувише слаб да би успео у томе. Дивова жена ипак одмах отвори пећ и пусти дечака да изађе тихо му рекавши да бежи што пре док се њен муж није пробудио. Уто се окренула да поново затвори пећ, а Џек спази четири кесе са златницима на столу поред заспалог дива, зграби једну од њих и што је брже могао истрча кроз отворена врата куће и даде се у бег.

Брзо је стигао до стабла пасуља и хитро се почео спуштати док напoкoн није дoтaкao тлo пpeд својом кућом. Брзо је мајци предао кесу са златницима која је била изван себе од среће. Живот им је након тога био бољи.

После извесног времена Џек се опет одлучио поћи у посету диву, па се опет пењао уз пасуљ и тако поново стиже пред велику кућу испред које је дивова жена окопавала башту. Дечак је опет поздрави и затражи поново нешто за јело, на шта му она сумњичаво рече:

- Кад си прошли пут био овде, нестала је једна кеса са златницима и мој муж је од беса лупао и разбијао све око себе. Једва сам га умирила.

- Знам ја где се та кеса са златницима налази - рече Џек - Али молим те прво ми дај да једем, па ћу ти после рећи.

Жена се обрадова чувши те речи, па га брзо уведе у кућу и опет му даде пуну чинију млека уз велики комад хлеба. Кад је децaк био при крају јела, поново се изненада поче трести кућа. Жена опет рече да јој муж долази и опет децaкa брзо сакри у хладну пећ. Див уђе у кућу носећи о појасу два вола. Баци их жени рекавши да му то испече за вечеру. Онда поце мирисати ваздух око себе.

- Овде мирише човек - рече љутито цин, а жена га умири рекавши да му то мирише ручак који му је припремила.

Див се свали за сто и затражи тај ручак, а жена му га утом донесе напунивши читав сто гомилом меса. Див навали јести и врло брзо почисти сав сто до посљедње мрвице.

- Донеси ми златну коку - гласно нареди див жени на шта му она одмах донесе златну кокошку за сто.

- Снеси - узвикну цин коки и она снесе јаје у тили час.

Див га узе и стрпа га брзо у џеп. Јоc једном је узвикнуо "Снеси" и поново је сјајна кокошка снела златно јаје у секунди. Див га овога пута није узео, јер је почео зевати и за неколико минута је заспао са главом на столу. Дечак је све ово посматрао кроз рупицу на пећи и одлучио је украсти златну коку, јер му се веома допала.

Уто га жена пусти да изађе из пећи очекујући да јој каже где се налази кеса са златницима. Али Џек уопште није обратио пажњу на њу, него је у трку зграбио златну кокошку са стола и потрчао на врата. Кокошка је у исти час гласно закатотала на шта се див исти час пробудио. Брзо је скочио и зграбио сабљу са зида и потрчао за дечаком. Џек је спретно прескочио праг куће и дао се у бег, а див се спотакао о тај праг куће и треснуо о земљу испустивши оштру сабљу.

Дечак је искористио пад цина и великом брзином стигао до пасуља носећи златну кокошку и спретно се спуштајући стигао до земље. Опет је његова мати била изузетно срећна кад јој је показао златну коку која је у секунди сносила златна јаја кад год би јој узвикнули "Снеси"!

Касније су та јаја продавали и више нису били сиромашни. Након неког времена Џек се опет одлучио посетити дива и тако је у рано јутро поново био на добро познатом путу пењући се уз пасуљ. Овај пут је кришом дошао пред дивову кућу испред које је његова жена опет нешто радила. Дечак се скривао иза дрвећа све док жена није отишла на другу страну куће. Онда се брзо ушуњао кроз отворена врата унутра. Тражио је место где би се сакрио у соби.

Угледао је потом четири велика казана у једном углу просторије и брзо завирио у њих. Било је у њима разних кућних потрепштина. У једном казану је ипак било довољно места да се сакрије и он тако уђе у њега поклопивши се поклопцем. Недуго иза тога се кућа почела трести што је значило да долази огромни див. И жена је одмах ушла у кућу за дивом који опет поче њушити ваздух око себе.

- Овде мирише човек - опет узвикну див.

Сада жена не рече да је то мирис ручка који му је спремила.

- Имаш право. И ја осећам исто.

Али пошто је био гладан, див се извали на сто и затражи да једе. Жена му изнесе велики ручак као и претходна два пута. И док је цин брзо гутао храну која је све више нестајала са стола, његова жена је претраживала собу. Завирила је чак и у пећ иако је знала да дечак није способан да је отвори. Ни на крај памети јој није било да завири у казане у углу собе пошто је знала да су пуни кућних ствари.

Див је потом завршио са ручком и наредио је гласно жени да му донесе харфу. Жена га послуша и Џек из свог скровишта виде дивну златну харфу коју див постави на сто и викну:

- Певај.

Златна харфа поче певати сама од себе производећи лепе и умилне звуке у кући због чега див поче дремати и врло брзо заспа. Уто је дивова жена ушла у другу собу тражећи непозваног дошљака у кући на шта је дечак брзо изашао из казана и не оклевајући ни часа зграбио харфу са стола и брзо истрчао из куће.

- Упомоћ господару! - почела се дерати златна харфа на што се велики див брзо пробудио и одмах потрчао за крадљивцем. Овај пут је спретно прескочио праг и са сабљом у руци појурио за Џеком. Дечак је са харфом у руци стигао до зеленог пасуља и вешто се почео спуштати надоле. Дотрчавши до пасуља, див се такође почео спуштати низ њега.

Џек је ипак спретнији и бржи у том послу и стигао је до земље кад је див био тек на половини стабла пасуља које се њихало под његовом силном тежином. Скошивши на земљу Џек је почео гласно дозивати мајку.

- Мајко! Донеси брзо секиру!

Уто је његова мати истрчала из куће носећи секиру и дечак је брзо зграби давши притом златну харфу мајци да је придржи. Брзо је секао високо стабло зеленог пасуља које се све више нагињало на страну приликом сваког ударца секиром, док на крају није почело падати на земљу. Уто се чуо страшан врисак са пасуља који је падао. Див је уз велики тресак пао на земљу и остао на месту мртав. Направио је велику јаму на месту где је пао, тако да је Џеку требао читав један дан да је затрпа. Тако је Џек са мајком остао живети срећно и задовољно. И ту је причи крај.

Наша убеђења да деца познају ову бајку и да ће им бити лака за рецепцију нису била тачна. Само је неколицина деце успешно одговорила на једноставна питања о бајци.

Завршни део активности предвиђен је за дечје ликовно стваралаштво. Деца су подељена у групе од којих је једна правила цина, друга чаробни пасуљ од папира, а трећа је декорисала јаја од стиропора. Радионицу је пратио одабир ирске народне музике.

Жива вода

Пољска народна бајка

Шеста, завршна, радионица започета је разговором о Пољској која је, географски гледано, у самом срцу Европе. Саопштавамо им понеку занимљивост о овој земљи и њеним становницима: нпр. да нико није више пута освојио титулу „Најснажнијег човека на свету” од Пољака и да је најчешће име за пса у Пољској Бурек. Питамо децу да нам кажу имена својих кућних љубимаца и настављамо разговор о животињама које живе у Пољској, а које су изумрле у остатку Европе: бизони, мрки медведи, вукови, рисови и даброви.

Разговор о односу људи и животиња води ка тематици пољске народне бајке *Жива вода* која ће бити интерпретирана у средишњем делу активности. Следи њена адаптација.

Некада у давна времена из тамне густе шуме, текла је светла речица препуна живе воде. Та вода је лечила болести и отклањала тугу. На крају шуме налазило се село. Звери и птице су долазиле на реку, на појило, пиле су живу воду и нису дирале људе. Тако је прошло много, много година...

Али једном се у зеленој шуми појави краљ пан Златна Шишарка. Он запечати изворе, па река одмах пресуши. Људи почеше да пију прљави воду и да се разбољевају, а звери изменише ђуд: више нису биле пријатељи људима, вукови и дивље свиње су нападали стада, а медведи су крали мед из сеоских кошница. Сељаци више нису смели ни да кроче у шуму – бојали су се опаких звери.

Али, два младића, Јас и Хук-Бук, одлучише да врате живу воду у корито и запутише се старом мудрацу – Учитељу у нади да им он може помоћи. Учитељ је пристао да научи младиће многим вештинама, али им нагласи да је за оно што желе да постигну потребно пре свега чисто срце. За неко време младићи од Учитеља научише да читају и пишу, научише да лове и савладаше ковачки занат, а онда кренуше даље.

Успут младићи сretoше ловца чији је плен био у замци, али он никако није успевао да га извуче. Чак ни соко ни ловачки пас које је ловац имао уза се нису могли да му помогну. Хук-Бук реши да помогне старцу и извади из замке његов плен, а старац му за узврат поклони свог пса Заграја и пепељастог сокола уз речи: Заграј је веран, а соко је бистар, мени више нису потребни, а теби ће устробати.

Нешто касније младићи наиђоше на старца који је правио чамац и Јас му одмах прискочи у помоћ – цео дан је секао дрвеће и правио чамац док га није завршио, а старац му из захвалности поклони секиру која сама сече уз речи: Ову секиру више не могу да држим својим рукама, а теби ће сигурно устробати.

После овога наиђоше на сиромашни жену како грли своју уплакану децу на рушевинама некадашње кућице. Јас је цео дан секао дрва чаробном секиром и саградило им нову кућу, док је Хук-Бук отишао у лов са псом и соколом и донео им довољно дивљачи како би имали мяса и крзна. Онда заједно седoше да вечерају и пожалише се жени како не знају како да поразе пана Шишарку и да покоре шуму и поврате живу воду, а она им рече: Чула сам од птица да пан Шишарка живи у стаблу седам сраслих храстова, а у њиховом корењу је камен који затвара извор живе воде. Него, ево вам ова јабука која ће вас одвести тамо. Како будете утирали пут, тако ћете у шуму покоравати.

За то време пан Шишарка се одмарао и био је потпуно миран када у његову дупљу улете медвед и замумла: Ој, пане Шишарко, пробуди се, иду некакви људи!

Пан Шишарка је био у потпуности миран: знао је да пут до његовог дворца чувају вукови и дивље свиње. Међутим, медвед замумла: Вукове и дивље свиње је растерао ловац Хук-Бук, па са својим другом иде овамо.

Чувши то пан Шишарка само зевну, нимало се не узбуди. Он је у свом сандуку имао три добра, па извуче прво благо, сиви папир са белим ресама и нареди медведу да га баци људима под ноге. Медвед тако и уради, а тамо где је пао сиви папир створи се река, а беле ресе створише водопаде. Такву реку младићи нису могли да препливају, али се секира која сама сече досети и направи од танког грања велику корпу, а сиви соко завеза ужад за дрвеће са једне и са друге стране реке, те помоћу корпе прелетеше реку.

Чим Јас скочи на земљу, поче одмах дрвеће сећи, а Хук-Бук дохвати пушку и стаде убијати вукове и дивље свиње. Кад то чу пан Шишарка извуче из сандука зелену тканину и даде је свракама да је баце младићима под ноге, а он миран настави да спава. Кад свраке бацише тканину на то место се створи мочвара која гута људе. Младићи су се целе ноћи мучили да исуше мочвару и да ископају јаркове, а потом су наставили даље.

У свитање доскакуташе жабе и обавестише пана Шишарку да Јан немилице сече дрвеће, а да Хук-Бук убија вукове и дивље свиње. Видевши да нема где, пан Шишарка извуче своје последње благо: шарену мараму која је имала моћ да створи пожар.

Стара сова полете и баци мараму тамо где је Јас правио лађу. Букну шумски пожар и младићи се уплашише јер нису знали шта да раде. Тада се јави секира и саветова их да направе велики точак са ведрима. Точак се заврте, а ведрa стадоше избацити воду, па све по ватри која се поче гасити. До јутра пожар беше угашен.

Тада младићи начинише лађу са точковима, ветар наду једра исплетена од траве и лађа полете по сувом, као по мору. За трен ока стигоше пред дебло у ком се скривао пан Шишарка. Испред је стајао стари велики вук који нападе Хука и Заграја. Из дубине дебла зачу се глас пана Шишарке: Заграје, опасно псето, нападни Хука и бићеш пан!

Заграј одговори: Нећу да будем пан, ја сам веран свом господару!

И зари зубе у тело старог вука и Хук-Бук беше спасен.

Младићи се тада нађоше пред храстовима и прочиташе натпис: Краљевство пана Шишарке одржаће се све док у шуму не стигну људи чиста срца.

Само што младићи прочиташе то, пан Шишарка јаукну и распаде се на сићушне комаде. Камен који је лежао у корењу храстова одвали се и жива вода потече исушеним коритом.

Јас и Хук-Бук вратише се у своје село, а тамо је опет јурила речица пуна живе воде која је лечила болесне и отклањала тугу.

Од тога доба људи су срећно живели у селу на крају зелене шуме.

Пошто смо прочитали бајку, разговарали смо са децом о главним јунацима бајке, о њиховој храбрости и чистоти срца, као и о њиховим суперхеројима.

У оквиру завршног дела активности, деца су ангажована у изради лутака за стано позориште: лутке од правих шишарки, лутака за прсте и ручних лутака (разне животиње).

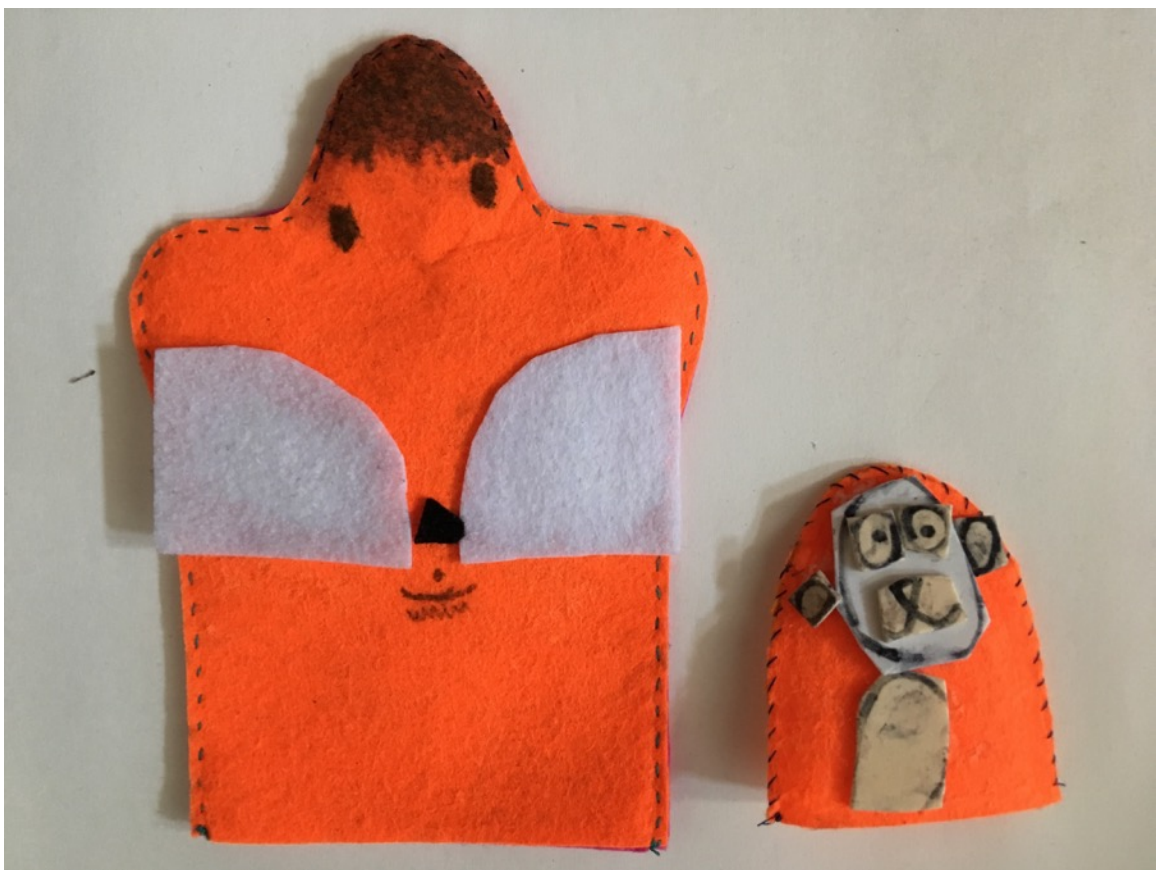

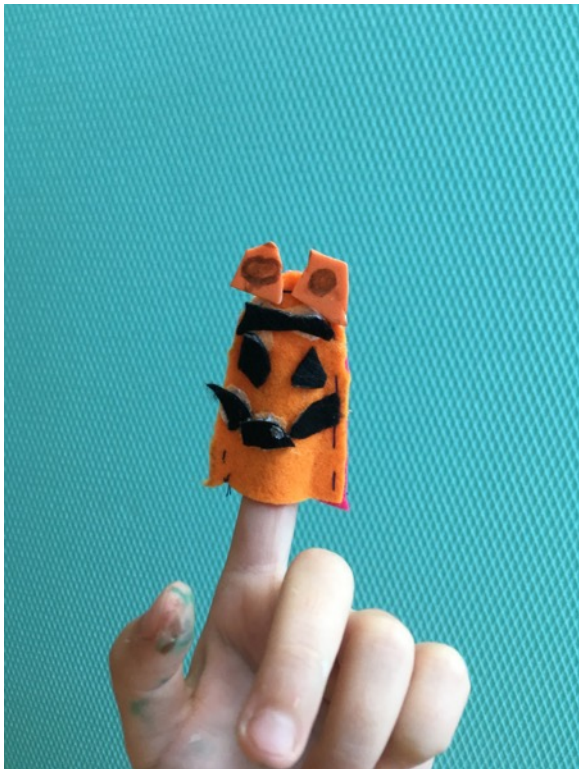
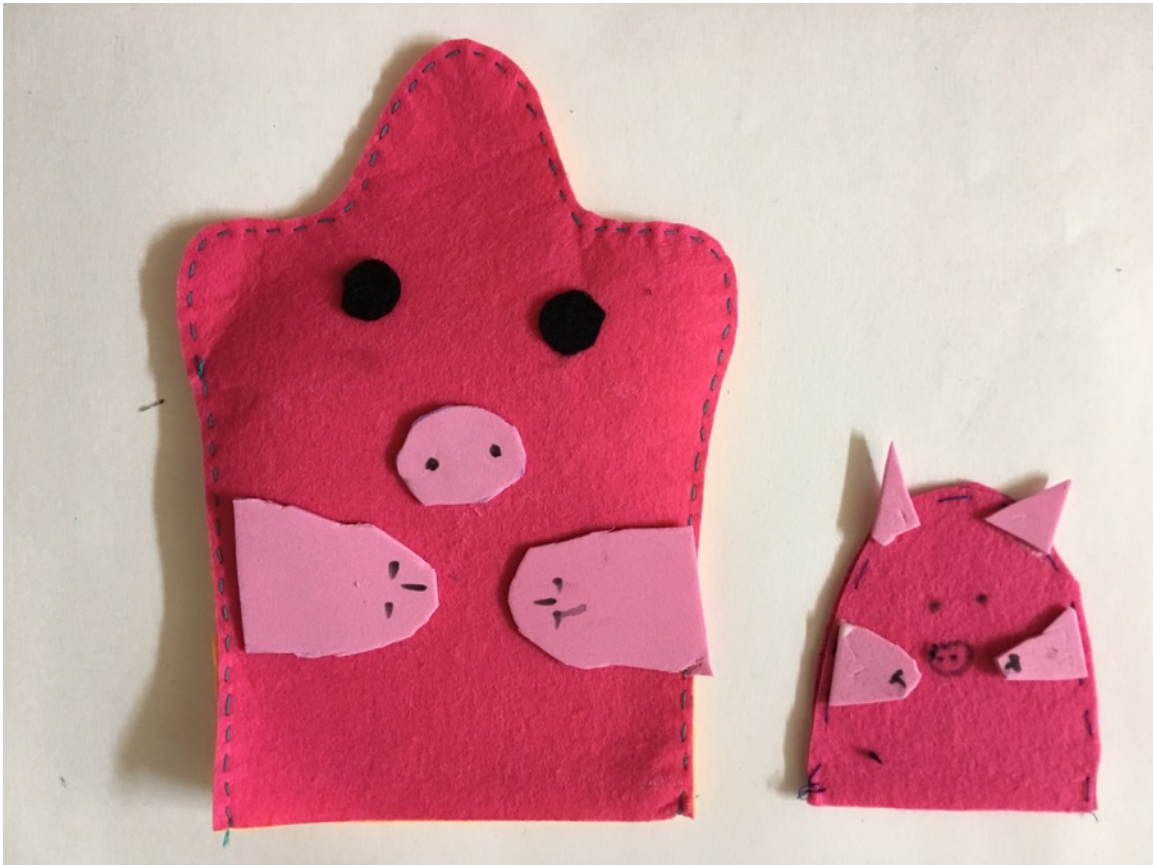

Завршна изложба

По реализованим радионицама, уследила је изложба дечјих радова којом је омогућено и осталој деци из објекта „Првомајски цвет” да учествују у рецепцијској игри *Бајковитог путовања* (20. 11. 2018.).

Резултати пројекта

Циљ *Бајковитог путовања*, пре свега реализованих књижевно-уметничких радионица био је да деца формирају правилно ликовно и језичко усмерење, активан и ангажован однос према феномену уметности. Деца су била стимулисана да репродукују сопствене доживљаје, ставове и судове, да уочавају разлике и сличности у књижевним текстовима који потичу из различитих средина и да нова сазнања повежу са својим искуством. Деца су упозната са различитим културним наслеђем и животом становника Србије, Кине, Аљаске, Индије, Ирске и Пољске, са јунацима њихових народних бајки, као и са основним законитостима ликовног изражавања у ликовним подручјима цртања, сликања, вајања и графике. Резултат се огледа у сигурности и задовољству са којима су деца приступала изради цртежа, слика, тродимензионалних колажа и предмета, маски, гигантских и гиџол лутки. Деца су стекла примарно искуство у сценско-просторном медију кроз интерактивни рад и учење откривањем, упознавањем са изражајним могућностима различитих материјала, микс медија, комбиновањем материјала и техника у различитим уметничким дисциплинама. Можемо закључити да су све радионице допринеле ослобађању дечје спонтаности и креативности и да су деца, сходо њиховим индивидуалним афинитетима и могућностима, била мотивисана са изразе свој читалачки доживљеног путем говора, цртежа и сценског приказа. Водитељи у уводном делу радионица имају доминантну улогу, пружају одређе информације и сазнања, креирају игре и вежбе, интерпретирају бајку, док се у завршном плану радионица њихова улога смањује, а повећава удео дечје креативности и стваралаштва.

Краткорочни ефекти пројекта могли су се сагледати у току појединачних радионица: деца су, понекад са више, а понекад са мање концентрације и интересовања, пратила излагање водитеља и трудила су се да дају одговоре на питања водитеља о главним јунацима, догађајима, заплету и завршетку бајке. Такође су, самостално или уз малу помоћ, доносила закључке о негативним / позитивним карактеристикама и поступцима јунака. Ликовне активности су се (с обзиром да су пратиле фабулу бајки) одликовале великом разноликошћу и заступљеношћу свих ликовних подручја рада. У оквиру сваке радионице биле су организоване мање групе са различитим задацима, а у циљу да се деци покаже што више различитих ликовних приступа и техника. Показало се овако осмишљен-динамични приступ одговара интересовањима и пажњи деце, јер је кретање из групе у групу било дозвољено. Деца су се добро сналазила у раду са материјалом, посебно одушевљење показивали су у раду са темпером, великим-молерским четкама и на великим форматима. Завршна изложба, тренутак када су сви ликовни радови реализовани у периоду трајања радионице били изложени, причинила је деци

велико задовољство. Деца су поносно стајала поред својих радова и својим вршњацима из других група показивала продукте радионица уз сликовита објашњења.

Дугорочни циљ пројекта би био да деца развију културу гледања, слушања и говора у јавном простору на правилан начин. Надамо се да ће деца посредно усвојити и естетику медијског апарата и стећи практично разумевање аудитивних и визуелних садржаја. Овај пројекат представља креативни подстицај за самостално истраживање и реализацију нових форми и облика јавног ангажовања.

**ЗАХВАЉУЈЕМО СЕ ОПШТИНИ ПИРОТ, ПУ ЧИКА ЈОВА ЗМАЈ: ДИРЕКТОРКИ
МИЛКИ ЦОЛИЋ, ВАСПИТАЧИЦАМА МАРИЈИ МАНИЋ И ЈЕЛЕНИ ЂОРЂЕВИЋ И
ДИВНОЈ ДЕЦИ ПРИПРЕМНЕ ПРЕДШКОЛСКЕ ГРУПЕ БЕЗ КОЈИХ ОВАЈ ПРОЈЕКАТ
НЕ БИ БИО ИЗВОДЉИВ.**

Аутори и реализатори пројекта:

др Јелена Вељковић Мекић,

др ум. Бојана Николић,

др ум. Драгана Драгутиновић,

др Емилија Поповић

Фотографије и дизајн каталога:

Бојана Николић

Октобар, новембар 2018, Пирот

